

POZİTİF YAŞAM DERNEĞİ

NİSAN – MAYIS – HAZİRAN 2022

11. HAK İHLALLERİ RAPORU

HAZIRLAYAN

Av. Tutku Gülce Altundağ

İSTANBUL 2022

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	1
GİRİŞ.....	2
YÖNTEM.....	2
İHLALLER İLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER.....	2
2022 NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARINDA DERNEĞE YAPILAN BAŞVURULARDA TESPİT EDİLEN HAK İHLALLERİ.....	3
HUKUKİ BİLGİ VERİLEN ANCAK HAK İHLALİ TESPİT EDİLEMİYEN VAKALAR.....	31
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	45

KISALTMALAR

AIDS: Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilmiş Bağışıklık Eksikliđi Sendromu)

AY: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

HHY: Hasta Hakları Yönetmeliği

HIV: Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliđi Virüsü)

ILO: International Labour Organization (Dünya Çalışma Örgütü)

İHAS: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi

İHBS: İnsan Hakları Biyotıp Sözleşmesi

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Beyanname

KVKK: Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

M.: Madde

MEDULA: Medikal Ulak Sistemi

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

TCK: Türk Ceza Kanunu

TDN: Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi

TİHEK: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitli Kurumu

TTB: Türk Tabipler Birliği

GİRİŞ

Bu rapor, 2022 yılının Nisan-Mayıs-Haziran aylarında Pozitif Yaşam Derneği'ne gelen başvurular üzerine Pozitif Yaşam Derneği hukuki danışmanı Av. Tutku Gülce Altundağ tarafından HIV ile yaşayanların maruz kaldıkları ayrımcılıklara dikkat çekmek için Viiv Healthcare Positive Action Fund tarafından fonlanan “Çok Yönlü Müdahalelerle Çalışma Yaşamında ve Sağlık Hizmetlerinde HIV ile İlgili Damgalanma ve Ayrımcılığın Sona Erdirilmesi” projesi kapsamında hazırlanmıştır ve her türlü yasal hakkı saklıdır. Ayrıca Pozitif Yaşam Derneği'nin yazılı izni olmadıkça çoğaltılamaz, yayınlanamaz, başka bir dile çevrilemez, herhangi bir şekilde işlenemez ve değiştirmeler yapılamaz. Ancak kaynak adı ve alıntı yapılan kısım gösterilerek alıntı yapılabilir.

YÖNTEM

Bu raporda kullanılan bilgiler ve ulaşma yöntemleri şunlardır: Pozitif Yaşam Derneği'ne gelen başvuruların takibi ve o süreçte tespit edilen bilgiler ve basın taraması ile öğrenilen ya da başka bir medya organıyla hak ihlallerinden bilgi sahibi olunup bu ihlaller bağlamında edinilen bilgilerdir. Başvuranların gizliliğini korumak amacıyla başvurucular hakkında raporda hiçbir kişisel bilgiye yer verilmemiştir.

İHLALLER İLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER

Pozitif Yaşam Derneğine 3 ayda bildirilen toplam 205 hukuki danışmanlık başvurusu olmuş ve toplam 63 adet hak ihlali içeren başvuru rapor edilmiştir.

Söz konusu veriler, 63 hak ihlali içeren başvuru üzerinden bir vakanın birden fazla temel hak ve özgürlüğe aykırı olabildiği kabulü ile hazırlanmıştır, bu sebeple ihlal sayılarıyla hak ihlali sayıları farklılık arz etmektedir. Her ne kadar hak ihlali içeren bir başvuru, HIV'e dair temel hak ve özgürlükler düşünüldüğünde içkin şekilde mahremiyet hakkı ve ayrımcılık yasağı ihlali barındırdığı düşünülebilirse de bir vakanın hangi hak ihlaline vücut verdiği, ihlale konu olayların esasının ilgili temel hak ve özgürlüğe ilişkin olması üzerinden belirlenmiştir.

Aşağıda ayrıntıları aktarılan HIV ile yaşayanların maruz kaldıkları hak ihlalleri; İnsan

Hakları Evrensel Beyannamesi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi , Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, T.C. Anayasası, Türk Ceza Kanunu, HHY, Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi ve Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi gibi ulusal ve uluslararası mevzuat dikkate alınarak hazırlanmıştır.

2022 NİSAN-MAYIS-HAZİRAN AYLARINDA DERNEĞE YAPILAN BAŞVURULARDA TESPİT EDİLEN HAK İHLALLERİ

Başvuru No 1 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: İşe girişte talep edilen sağlık raporunda HIV testi yapıp rapora HIV statüsü yazılan danışan, statüsünü işveren ile paylaşmak istemediğini bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğini sormuştur.¹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, TDN m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137, HHY m.23), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5)

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir. Ayrıca, HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları'na göre iş için başvuranlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir. Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli

¹ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **10 başvuru** yapılmıştır.

kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olunan uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda danışan, işe giriş sağlık raporu aldığı hekimi ile bir görüşme sağlamış ve ilgili hekim olması gerektiği gibi HIV testinin yer almadığı yeni bir sağlık raporu düzenlemiş, danışana vermiştir.

Başvuru No 2 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Geçireceği bir operasyon adına önceden anlaştığı hastaneye HIV statüsünü söyleyen danışana HIV+ olduğu için operasyonun yapılabilmesi adına ek ücret ödemesi gerektiği/işlemin gerçekleştirilemeyeceği söylenmiştir.²

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin dokunulmazlığı ile maddi ve manevi bütünlüğünü koruma hakkının ihlali (Anayasa m.17), Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.3), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

² Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **6 başvuru** yapılmıştır.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV ile yaşayanlar için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin işleminden çekilmesine ya da ayrıca ücretlendirilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Bu noktada suça konu eylemin gerçekleştiği yer Devlet Hastanesi, Özel Hastane veya Özel Tıp Merkezi de olsa aynı hususlar geçerli olacaktır.

AIDS evresinde olsun veya olmasın HIV ile yaşayanlara sağlık hizmeti sunmanın sağlık çalışanları açısından düşük bir risk yarattığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır³. Bulaşıcı hastalık temelli olarak hekimin tedaviyi reddedebilmesi için ise her şeyden önce hastalığın objektif anlamda hekimin sağlığı açısından “aşırı risk” taşıması gerekeceğinden sağlık çalışanlarının, düşük risk grubunda olmalarına rağmen hastayı tedavi etmekten imtina etmemeleri gereklidir⁴. Kaldı ki;

“İdeal olan, hekimlerin riskli, zor veya elverişsiz bulunduğu durumlarda dahi hastaya gerekli tedaviyi uygulamasıdır. Bunun sebebi hasta-hekim ilişkisinde tarafların çıkarlarının aynı eksende yer almaması dolayısıyla hastanın çıkarlarının hekimin çıkarlarına üstün gelmesidir⁵.”

Dolayısıyla kişinin HIV pozitif olduğu için hekimin söz konusu işlemi yapmak için ek ücret talep etmesi hukuka aykırılık oluşturmaktadır ve ayrımcı bir muameledir. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü Hasta Hakları Birimine ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına başvurabileceği ayrıca suç duyurusunda bulunabileceği anlatılmıştır.

Başvuru No 3 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan arkadaşının HIV statüsünü 3. kişilere ifşa ettiğinden

³ Civaner Murat, “Hekimin Bulaşıcı Hastalık Taşıyan Hastaya Sağlık Hizmeti Sunma Ödevi: Nereye Kadar?”, Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 2007, 15, s. 166-175.

⁴ Türe, Gökhan; Türe, Oğuzhan, “Hekimin Hizmetten Çekilme Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, no. 131, 2017, s. 308.

⁵ Age, s. 296.

bahsetmiştir. Danışan bu konuda dernekten hukuki destek talep etmiştir.⁶

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: HIV statüsünün Anayasa Mahkemesi kararlarında tanımlandığı üzere kişinin sağlık verileri kapsamında olan ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel veri niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu yönünde danışana bilgi verilmiştir. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi ise TCK m.136'da düzenlenen "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçunu; kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi ise TCK m.134'de düzenlenen "Özel hayatın gizliliğini ihlal" suçunun unsurlarının oluşmasına sebep olduğu anlatılmıştır. Danışana bu fiillere ilişkin suç duyurusunda bulunabileceği hususunda danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 4 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren danışanı ücretsiz izne çıkarmış ve bir süre geçtikten sonra ise iş akdine son vermiştir.⁷

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır.

⁶ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **6 başvuru** yapılmıştır.

⁷ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **3 başvuru** yapılmıştır.

Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 5 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan muayene olurken HIV statüsünü paylaşmış, ardından hekim tarafından ayrımcı sözlere maruz kalmıştır. Hekim ardından tedaviyi reddetmiştir.⁸

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m. 257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4), Bilgi vermenin usulü (HHY m.18).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir. Dolayısıyla danışanın gerektiği gibi tedavi olma hakkı elinden alınmıştır, kişi HIV ile yaşıyor ise hasta haklarından

⁸ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **9 başvuru** yapılmıştır.

ve/veya gerektiği gibi teşhis ve tedavi hakkından mahrum kalır gibi bir düşünce modeli kabul edilemez ve hukuka aykırıdır. Danışanın ameliyatı söz konusu ayrımcı tutum sebebiyle iptal edilmiştir. Bu sebeplerle danışana yaşadığı hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, Hasta Hakları Birimine başvurabileceği konusunda hukuki danışmanlık verilmiş bu başvurularda destek sunabileceğimiz belirtilmiştir.

Başvuru No 6 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan girdiği bir eczanede ayrımcı davranışlara maruz kalmış ve kişisel verilerini işleyen eczacı tarafından maruz kalabileceği hak ihlalleri konusunda endişelenmektedir.⁹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Mesleki standartların ihlâli (İHBS md 4), Bilgilerinin Gizli Tutulması Hakkının İhlali (HHY md 23), Mahremiyete Saygı Hakkının İhlali (HHY md 21), Ayrımcılık yasağının ihlâli (AİHS md 14, İHBS md 11, TCK md 122, Biyotıp Sözleşmesi md 11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi md 2), Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Yönetmelik md 7.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana sağlık durumunun özel nitelikli kişisel veri olduğu ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel verisi niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. Maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu anlatıldı.

Bunun yanında, Eczacılar Ve Eczaneler Hakkında Yönetmelik md 7/1-(e) uyarınca, eczacının sorumluluklarından birisinin de ilgili mevzuat çerçevesinde geçerli mesleki ve etik davranışları sergilemek, hastanın veya faydalanıcının özel yaşam ve mahremiyetini korumak ve akılcı ilaç kullanımını sağlayarak bireyin sağlıklı olma hâlini ve yaşam kalitesini arttırmaya çalışmak olduğu düzenlenmiştir. Kimi zaman eczanelerin arayarak kişilere ilaçlarının alınma zamanı geldiğini ve takibini yapabileceklerini söylemeleri, danışanları endişelendirebilmektedir. Danışan, eczanenin takip yapmasını istemiyorsa, taleplerini reddederek danışanlar, kullandıkları ilaç takip sisteminden kişisel verilerinin silinmesini talep edebilir.

⁹ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır

Danışana eczacının mesleki yükümlülüklerini ihlal ederek yukarıda sebep olduğu hak ihlalleri konusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmıştır. İlgili eczane ile görüşme sağlandıktan sonra sorun çözülmüştür.

Başvuru No 7 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Huzurevinde kalan danışan, huzurevinde HIV statüsü sebebiyle ayrımcılığa maruz kaldığını, toplu alanlara alınmadığını ve toplu faaliyetlere katılmasının yasaklandığını ayrıca huzurevinde kalan diğer kişilerin kendisiyle konuşmadığını iletmiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel Hayatın ve Aile Yaşantısının Gizliliğini İhlal (AİHS md 8, Anayasa md 20, TCK 134, Biyotıp Sözleşmesi md 10, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi md 4, Hasta Hakları Yönetmeliği md 21), Kişisel Sağlık Verilerinin Korunması Hakkının İhlali (Anayasa md 20, TCK md 136), Ayrımcılık yasağının ihlali (AİHS md 14, İHBS md 11, TCK md 122)

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Konuya ilişkin ilgili Kurum'a, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ve İl İnsan Hakları Kuruluna gerekli başvurular yapılmış, başvurumuz üzerine ilgili kurumun bulunduğu şehrin Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğünden bir heyet huzurevine gitmiş; kurum yetkilileri ve danışanla başvuruya ilişkin görüşme sağlamışlardır. Görüşmelerin neticesinde ayrımcı davranışlara son veren kurum yetkilileri gerekli aksiyonları almıştır.

Başvuru No 8 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren tarafından psikolojik tacize (mobbing) maruz kalmıştır.¹⁰

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

¹⁰ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Bu konuya ilişkin danışmanlık verilen danışanlarımızdan bir tanesinin dava süreci bulunmakla birlikte, henüz kesinleşmiş bir karar söz konusu değildir.

Başvuru No 9 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan estetik bir işlem yaptırmak isterken hekim tarafından statüsü nedeniyle ve zaruri olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin Dokunulmazlığı ile Maddi ve Manevi Bütünlüğünü Koruma Hakkının İhlali (Anayasa md 17), Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkının İhlali (Anayasa md 56), Görevi İhmal Suretiyle Kötüye Kullanma Suçu (TCK md 257), Tıbbî özen gösterilmesinin ihlâli (HHY md 14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi md 13), Mesleki standartların ihlâli (İHBS md 4), Tıbbî gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlâli (HHY md 11), Ayrımcılık yasağının ihlâli (AİHS md 14, İHBS md 11, TCK md 122, Biyotıp Sözleşmesi md 11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi md 2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlâli (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi md 2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkanı varsa,

şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olacaktır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir.

Başvuru No 10 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan gittiği dış hastanesinde bilgilerinin tedaviyle ilgisiz hekimlerle paylaşıldığını, farklı hekimler tarafından tedavinin reddedilerek sağlık hakkına erişemediğinden bahsetmiş ve konuya ilişkin destek talep etmiştir.¹¹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Görevi kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AYm.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Bilgilerinin gizli tutulması hakkının ihlali (HHY m.23), Mahremiyete saygı hakkının ihlali (HHY m.21), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adaletle uygun erişim hakkının ihlali (İHBS m.2, HHY m.5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV statüsündeki bireyler için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin çekilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Ek olarak danışanın HIV statüsü, hiçbir şekilde hekimin hastayı ret hakkını doğurmamakta, aksine hekimin etik ve mesleki sorumluluğunu gündeme getirmektedir. Danışanın ayrıca mahremiyet hakkı da ihlal edilmiş durumdadır. Hekim aynı zamanda tıp etiğine aykırı olan davranışıyla görevini ihmal suretiyle kötüye kullanmıştır. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, ayrıca hastanenin Hasta Hakları Birimi'ne ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına şikâyetle

¹¹ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

bulunabileceği konusunda danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 11 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışanın evlilik işlemlerini yapmak için gittiği aile hekimi, danışana HIV statüsü sebebiyle sağlık raporu veremeyeceğini söylemiştir.¹²

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Evlilik öncesinde yapılması zorunlu testler Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda sınırlı sayıda belirtilmiş durumdadır. Bu zorunlu testler arasında HIV testi bulunmamaktadır. Dolayısıyla aile hekiminin sağlık raporu vermemesi için herhangi bir sebep bulunmadığı gibi, hekimin HIV statüsüne ilişkin sorgusu tek başına hukuki sorumluluk doğuran bir harekettir. Danışana Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunabileceği, aile hekimlerinden sorumlu hekime şikâyet edebileceği, İl Sağlık Müdürlüğü'ne ve Tabipler Odası'na şikâyette bulunabileceği anlatılmıştır.

Başvuru No 12 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan, yakınının kapalı cezaevinde tutuklu bulunduğunu ve uzun süredir ilaca erişiminin bulunmadığını, cezaevi revirine talepte bulunmalarına rağmen ilacın hala HIV ile yaşayan danışan yakınına sağlanmadığını söylemiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu

¹² Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

(TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesi (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartlar (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakım (HHY m.11), Ayrımcılık yasağı (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkı (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Cezaevinde tutuklu ya da hükümlü bulunan kişilerin sağlık hakkına ve ilaca erişim hakları bir dizi ulusal ve uluslararası hukuk kaynağında düzenlenmiş durumdadır. HIV ile yaşayan mahpusun cezaevi revirinin gereken özen yükümlülüğünü göstermemesi ile birlikte ilaca erişememesi hak ihlaline vücut vermekte, hekimi hukuki, cezai, idari, mesleki ve etik sorumluluğunu doğurmaktadır. Danışanın derneğe ulaşması sonrasında cezaevi reviri ile görüşme isteğimizin reddedilmesi üzerine, yapılan başvuruların ardından danışanın arkadaşı kısa süre içinde ilaca erişim sağlamıştır.

Başvuru No 13 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan, işsiz olduğu için ilaca erişimini sağlayamadığını, prim borcu olduğu için GSS'den yararlanamadığını; bu konuda nasıl bir yol izlemesi gerektiğine ilişkin hukuki danışmanlık talep etmiştir.¹³

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de 1 Ekim 2008 tarihi itibari ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı'na tabi olanlar SGK çatısı altında birleşmiştir. Söz konusu kanuna göre çalışanlar yine aynı kanunun 4. maddesinde yer aldığı şekilde a, b ve c olarak kategorize edilmiştir. Eski adı ile SSK'ya prim ödeyen, bir iş yerinde sözleşmeli olarak çalışan kişiler 4A kapsamında değerlendirilirler. Eski adı Bağ-Kur olan 4B, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına bağımsız çalışanlar ile isteğe bağlı sigorta primi ödeyenleri kapsar. Eski sistemde Emekli Sandığı'na bağlı devlet memurları ise 4C kapsamında değerlendirilirler. 4A, 4B, 4C kapsamında olmayanların ise zorunlu olarak genel sağlık sigortası kapsamına alındığı ve aylık o yıl için belirlenen bir miktarda yatırılan prim karşılığı GSS'li olduğu söylenmiştir.

¹³ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **5 başvuru** yapılmıştır.

Danışanın prim borcunu ödeme durumunun olmadığını belirtmesi üzerine gelir testi için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına müracaat edebileceğini ve verilen karar üzerine prim ödemediğinden GSS'li olabileceği aktarılmıştır.

Başvuru No 14 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Kendisine karşı boşanma davası açılan danışan, dava dilekçesinde ve ilgili belgelerde HIV statüsünün açıklandığını, statü bilgisi üzerinden hakarete uğradığını ve yakınlarına HIV statüsünün ifşa edildiğinden bahsetmiştir.¹⁴

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana Türk Medeni Kanunu uyarınca boşanma sebeplerinden söz edilmiş ve HIV statüsünün bir boşanma sebebi olarak sayılamayacağından ayrıntısıyla bahsedilmiştir. Karşı tarafın HIV statüsünü bir başka boşanma sebebi altında geçirmesi durumunda bu bilginin boşanma davasında göz önüne alınmaması gereken, ilgisiz bir bilgi olduğu hakkında bilgilendirilmediği bulunmuştur. Bu doğrultuda özel hayatın gizliliğine ve ayrımcılık yasağına aykırı durumla ilgili gidilebilecek yollar danışana anlatılmış, danışan avukatıyla görüşerek ilgili yolları değerlendireceğini söylemiştir.

Başvuru No 15 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: İşe girişte talep edilen sağlık raporunda HIV testi yapıp rapora HIV statüsü yazılan danışan, statüsünü işveren ile paylaşmak istemediğini bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğini sormuştur.¹⁵

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, TDN m.4, HHY m.21), Kişisel

¹⁴ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

¹⁵ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **7 başvuru** yapılmıştır.

sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137, HHY m.23), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5)

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir. Ayrıca, HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları'na göre iş için başvuranlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir. Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olmayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olunan uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda danışan, işe giriş sağlık raporu aldığı hekimi ile bir görüşme sağlamış ve ilgili hekim olması gerektiği gibi HIV testinin yer almadığı yeni bir sağlık raporu düzenlemiş, danışana vermiştir.

Başvuru No 16 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Geçireceği bir operasyon adına önceden anlaştığı hastaneye HIV statüsünü söyleyen danışana HIV+ olduğu için operasyonun yapılabilmesi adına ek

ücret ödemesi gerektiği/işlemin gerçekleştirilemeyeceği söylenmiştir.¹⁶

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin dokunulmazlığı ile maddi ve manevi bütünlüğünü koruma hakkının ihlali (Anayasa m.17), Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.3), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV ile yaşayanlar için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin işlemde çekilmesine ya da ayrıca ücretlendirilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Bu noktada suça konu eylemin gerçekleştiği yer Devlet Hastanesi, Özel Hastane veya Özel Tıp Merkezi de olsa aynı hususlar geçerli olacaktır.

AIDS evresinde olsun veya olmasın HIV ile yaşayanlara sağlık hizmeti sunmanın sağlık çalışanları açısından düşük bir risk yarattığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır¹⁷. Bulaşıcı hastalık temelli olarak hekimin tedaviyi reddedebilmesi için ise her şeyden önce hastalığın objektif anlamda hekimin sağlığı açısından “aşırı risk” taşıması gerekeceğinden sağlık çalışanlarının, düşük risk grubunda olmalarına rağmen hastayı tedavi etmekten imtina etmemeleri gereklidir¹⁸. Kaldı ki;

“İdeal olan, hekimlerin riskli, zor veya elverişsiz bulunduğu durumlarda dahi hastaya gerekli tedaviyi uygulamasıdır. Bunun sebebi hasta-hekim ilişkisinde

¹⁶ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **3 başvuru** yapılmıştır.

¹⁷ Civaner Murat, “Hekimin Bulaşıcı Hastalık Taşıyan Hastaya Sağlık Hizmeti Sunma Ödevi: Nereye Kadar?”, Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 2007, 15, s. 166-175.

¹⁸ Türe, Gökhan; Türe, Oğuzhan, “Hekimin Hizmetten Çekilme Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, no. 131, 2017, s. 308.

tarafların çıkarlarının aynı ekseninde yer almaması dolayısıyla hastanın çıkarlarının hekimin çıkarlarına üstün gelmesidir¹⁹. ”

Dolayısıyla kişinin HIV pozitif olduğu için hekimin söz konusu işlemi yapmak için ek ücret talep etmesi hukuka aykırılık oluşturmaktadır ve ayrımcı bir muameledir. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü Hasta Hakları Birimine ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına başvurabileceği ayrıca suç duyurusunda bulunabileceği anlatılmıştır.

Başvuru No 17 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan arkadaşının HIV statüsünü 3. kişilere ifşa ettiğinden bahsetmiştir. Danışan bu konuda dernekten hukuki destek talep etmiştir.²⁰

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: HIV statüsünün Anayasa Mahkemesi kararlarında tanımlandığı üzere kişinin sağlık verileri kapsamında olan ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel veri niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu yönünde danışana bilgi verilmiştir. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi ise TCK m.136'da düzenlenen "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçunu; kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi ise TCK m.134'de düzenlenen "Özel hayatın gizliliğini ihlal" suçunun unsurlarının oluşmasına sebep olduğu anlatılmıştır. Danışana bu fiillere ilişkin suç duyurusunda bulunabileceği hususunda danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 18 / Mayıs 2022

¹⁹ Age, s. 296.

²⁰ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **8 başvuru** yapılmıştır.

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren danışanı ücretsiz izne çıkarmış ve bir süre geçtikten sonra ise iş akdine son vermiştir.²¹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 19 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren tarafından psikolojik tacize (mobbing) maruz kalmıştır.²²

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

²¹ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

²² Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **4 başvuru** yapılmıştır.

Bu konuya ilişkin danışmanlık verilen danışanlarımızdan bir tanesinin dava süreci bulunmakla birlikte, henüz kesinleşmiş bir karar söz konusu değildir. Ancak gelinen nokta itibarıyla, ifşa ve mobbing eylemlerine maruz bırakan çalışanlarının işine son verilmiştir.

Başvuru No 20 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış ve bir süre geçtikten sonra ise işveren danışanın iş akdine son vermiştir.²³

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 21 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan muayene olurken HIV statüsünü paylaşmış, ardından hekim tarafından ayrımcı sözlere maruz kalmıştır. Hekim ardından tedaviyi reddetmiştir.²⁴

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu

²³ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

²⁴ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **4 başvuru** yapılmıştır.

(TCK m. 257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4), Bilgi vermenin usulü (HHY m.18).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir. Dolayısıyla danışanın gerektiği gibi tedavi olma hakkı elinden alınmıştır, kişi HIV ile yaşıyor ise hasta haklarından ve/veya gerektiği gibi teşhis ve tedavi hakkından mahrum kalır gibi bir düşünce modeli kabul edilemez ve hukuka aykırıdır. Danışanın ameliyatı söz konusu ayrımcı tutum sebebiyle iptal edilmiştir. Bu sebeplerle danışana yaşadığı hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, Hasta Hakları Birimine başvurabileceği konusunda hukuki danışmanlık verilmiş bu başvurularda destek sunabileceğimiz belirtilmiştir.

Başvuru No 22 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan gittiği dış hastanesinde bilgilerinin tedaviyle ilgisiz hekimlerle paylaşıldığını, farklı hekimler tarafından tedavinin reddedilerek sağlık hakkına erişemediğinden bahsetmiş ve konuya ilişkin destek talep etmiştir.²⁵

²⁵ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **4 başvuru** yapılmıştır.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Görevi kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AYm.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Bilgilerinin gizli tutulması hakkının ihlali (HHY m.23), Mahremiyete saygı hakkının ihlali (HHY m.21), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS m.2, HHY m.5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV statüsündeki bireyler için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin çekilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Ek olarak danışanın HIV statüsü, hiçbir şekilde hekimin hastayı ret hakkını doğurmamakta, aksine hekimin etik ve mesleki sorumluluğunu gündeme getirmektedir. Danışanın ayrıca mahremiyet hakkı da ihlal edilmiş durumdadır. Hekim aynı zamanda tıp etiğine aykırı olan davranışıyla görevini ihmal suretiyle kötüye kullanmıştır. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, ayrıca hastanenin Hasta Hakları Birimi'ne ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına şikâyetle bulunabileceği konusunda danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 23 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışanın evlilik işlemlerini yapmak için gittiği aile hekimi, danışana HIV statüsü sebebiyle sağlık raporu veremeyeceğini söylemiştir.²⁶

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun

²⁶ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Evlilik öncesinde yapılması zorunlu testler Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda sınırlı sayıda belirtilmiş durumdadır. Bu zorunlu testler arasında HIV testi bulunmamaktadır. Dolayısıyla aile hekiminin sağlık raporu vermemesi için herhangi bir sebep bulunmadığı gibi, hekimin HIV statüsüne ilişkin sorgusu tek başına hukuki sorumluluk doğuran bir harekettir. Danışana Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunabileceği, aile hekimlerinden sorumlu hekime şikâyet edebileceği, İl Sağlık Müdürlüğü'ne ve Tabipler Odası'na şikâyette bulunabileceği anlatılmıştır.

Başvuru No 24 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan, yakınının kapalı cezaevinde tutuklu bulunduğunu ve uzun süredir ilaca erişiminin bulunmadığını, cezaevi revirine talepte bulunmalarına rağmen ilacın hala HIV ile yaşayan danışan yakınına sağlanmadığını söylemiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesi (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartlar (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakım (HHY m.11), Ayrımcılık yasağı (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkı (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Cezaevinde tutuklu ya da hükümlü bulunan kişilerin sağlık hakkına ve ilaca erişim hakları bir dizi ulusal ve uluslararası hukuk kaynağında düzenlenmiş durumdadır. HIV ile yaşayan mahpusun cezaevi revirinin gereken özen yükümlülüğünü göstermemesi ile ilaca erişememesi hak ihlaline vücut vermekte, hekimi hukuki, cezai, idari, mesleki ve etik sorumluluğunu doğurmaktadır. Danışanın derneğe ulaşması sonrasında cezaevi reviri ile görüşme

isteğimizin reddedilmesi üzerine, yapılan başvuruların ardından danışanın arkadaşı kısa süre içinde ilaca erişim sağlamıştır.

Başvuru No 25 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan, işsiz olduğu için ilaca erişimini sağlayamadığını, prim borcu olduğu için GSS'den yararlanamadığını; bu konuda nasıl bir yol izlemesi gerektiğine ilişkin hukuki danışmanlık talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de 1 Ekim 2008 tarihi itibari ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı'na tabi olanlar SGK çatısı altında birleşmiştir. Söz konusu kanuna göre çalışanlar yine aynı kanunun 4. maddesinde yer aldığı şekilde a, b ve c olarak kategorize edilmiştir. Eski adı ile SSK'ya prim ödeyen, bir iş yerinde sözleşmeli olarak çalışan kişiler 4A kapsamında değerlendirilirler. Eski adı Bağ-Kur olan 4B, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına bağımsız çalışanlar ile isteğe bağlı sigorta primi ödeyenleri kapsar. Eski sistemde Emekli Sandığı'na bağlı devlet memurları ise 4C kapsamında değerlendirilirler. 4A, 4B, 4C kapsamında olmayanların ise zorunlu olarak genel sağlık sigortası kapsamına alındığı ve aylık o yıl için belirlenen bir miktarda yatırılan prim karşılığı GSS'li olduğu söylenmiştir.

Danışanın prim borcunu ödeme durumunun olmadığını belirtmesi üzerine gelir testi için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına müracaat edebileceğini ve verilen karar üzerine prim ödemediği GSS'li olabileceği aktarılmıştır.

Başvuru No 26 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Kendisine karşı boşanma davası açılan danışan, dava dilekçesinde ve ilgili belgelerde HIV statüsünün açıklandığını, statü bilgisi üzerinden hakarete uğradığını ve yakınlarına HIV statüsünün ifşa edildiğinden bahsetmiştir.²⁷

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Ayrımcılık yasağının ihlali

²⁷ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

(İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana Türk Medeni Kanunu uyarınca boşanma sebeplerinden söz edilmiş ve HIV statüsünün bir boşanma sebebi olarak sayılmayacağından ayrıntısıyla bahsedilmiştir. Karşı tarafın HIV statüsünü bir başka boşanma sebebi altında geçirmesi durumunda bu bilginin boşanma davasında göz önüne alınmaması gereken, ilgisiz bir bilgi olduğu hakkında bilgilendirmede bulunulmuştur. Bu doğrultuda özel hayatın gizliliğine ve ayrımcılık yasasına aykırı durumla ilgili gidilebilecek yollar danışana anlatılmıştır.

Ek olarak, bir danışanın boşanma davası özelinde çocuğu ile kişisel ilişki kurulması statüsü nedeniyle engellenmeye çalışılmaktadır. Çocuğun üstün yararı gözetildiğinde çocuğun gelişim döneminde babası ile geçireceği vaktin önemi ve danışan olan babanın statüsünün herhangi bir şekilde risk oluşturmaması dikkate alınarak karar verilmesi gerektiğine ilişkin bir dilekçe şablonu danışan ile paylaşılmıştır.

Başvuru No 27 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: İşe girişte talep edilen sağlık raporunda HIV testi yapıp rapora HIV statüsü yazılan danışan, statüsünü işveren ile paylaşmak istemediğini bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğini sormuştur.²⁸

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, TDN m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137, HHY m.23), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasası (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5)

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe

²⁸ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **9 başvuru** yapılmıştır.

giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir. Ayrıca, HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları'na göre iş için başvuranlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir. Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olmayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olunan uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda danışan, işe giriş sağlık raporu aldığı hekimi ile bir görüşme sağlamıştır.

Danışanlarımızdan birisi, özel huzurevleri ve bakımevlerinde yaşlı bakım elemanı olarak çalışmak istemektedir. Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği uyarınca yaşlı bakım elemanının sağlık şartlarına ilişkin düzenlemede statüsü bakımından bir engel ile karşılaşma ihtimali bulunmamaktadır. Hekiminin statüyü geçirme talebinin kabul edilebilir olmadığı bilgisi danışana, yürütebileceği şikâyet mekanizmaları ile birlikte aktarılmıştır.

Başvuru No 28 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Geçireceği bir operasyon adına önceden anlaştığı hastaneye HIV statüsünü söyleyen danışana HIV+ olduğu için operasyonun yapılabilmesi adına ek

ücret ödemesi gerektiği/işlemin gerçekleştirilemeyeceği söylenmiştir.²⁹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin dokunulmazlığı ile maddi ve manevi bütünlüğünü koruma hakkının ihlali (Anayasa m.17), Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.3), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV ile yaşayanlar için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin işlemde çekilmesine ya da ayrıca ücretlendirilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Bu noktada suça konu eylemin gerçekleştiği yer Devlet Hastanesi, Özel Hastane veya Özel Tıp Merkezi de olsa aynı hususlar geçerli olacaktır.

AIDS evresinde olsun veya olmasın HIV ile yaşayanlara sağlık hizmeti sunmanın sağlık çalışanları açısından düşük bir risk yarattığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır³⁰. Bulaşıcı hastalık temelli olarak hekimin tedaviyi reddedebilmesi için ise her şeyden önce hastalığın objektif anlamda hekimin sağlığı açısından “aşırı risk” taşıması gerekeceğinden sağlık çalışanlarının, düşük risk grubunda olmalarına rağmen hastayı tedavi etmekten imtina etmemeleri gereklidir³¹. Kaldı ki;

“İdeal olan, hekimlerin riskli, zor veya elverişsiz bulunduğu durumlarda dahi hastaya gerekli tedaviyi uygulamasıdır. Bunun sebebi hasta-hekim ilişkisinde

²⁹ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **4 başvuru** yapılmıştır.

³⁰ Civaner Murat, “Hekimin Bulaşıcı Hastalık Taşıyan Hastaya Sağlık Hizmeti Sunma Ödevi: Nereye Kadar?”, Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 2007, 15, s. 166-175.

³¹ Türe, Gökhan; Türe, Oğuzhan, “Hekimin Hizmetten Çekilme Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, no. 131, 2017, s. 308.

tarafların çıkarlarının aynı ekseninde yer almaması dolayısıyla hastanın çıkarlarının hekimin çıkarlarına üstün gelmesidir³².”

Dolayısıyla kişinin HIV pozitif olduğu için hekimin söz konusu işlemi yapmak için ek ücret talep etmesi hukuka aykırılık oluşturmaktadır ve ayrımcı bir muameledir. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü Hasta Hakları Birimine ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına başvurabileceği ayrıca suç duyurusunda bulunabileceği anlatılmıştır.

Başvuru No 29 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan arkadaşının HIV statüsünü 3. kişilere ifşa ettiğinden bahsetmiştir. Danışan bu konuda dernekten hukuki destek talep etmiştir.³³

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: HIV statüsünün Anayasa Mahkemesi kararlarında tanımlandığı üzere kişinin sağlık verileri kapsamında olan ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel veri niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu yönünde danışana bilgi verilmiştir. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi ise TCK m.136'da düzenlenen “Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme” suçunu; kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi ise TCK m.134'de düzenlenen “Özel hayatın gizliliğini ihlal” suçunun unsurlarının oluşmasına sebep olduğu anlatılmıştır. Danışana bu fiillere ilişkin suç duyurusunda bulunabileceği hususunda danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 30 / Haziran 2022

³² Age, s. 296.

³³ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **11 başvuru** yapılmıştır.

Başvuru Konusu: Danışan muayene olurken HIV statüsünü paylaşmış, ardından hekim tarafından ayrımcı sözlere maruz kalmıştır. Hekim ardından tedaviyi reddetmiştir.³⁴

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m. 257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4), Bilgi vermenin usulü (HHY m.18).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir. Dolayısıyla danışanın gerektiği gibi tedavi olma hakkı elinden alınmıştır, kişi HIV ile yaşıyor ise hasta haklarından ve/veya gerektiği gibi teşhis ve tedavi hakkından mahrum kalır gibi bir düşünce modeli kabul edilemez ve hukuka aykırıdır. Danışanın ameliyatı söz konusu ayrımcı tutum sebebiyle iptal edilmiştir. Bu sebeplerle danışana yaşadığı hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, Hasta Hakları Birimine başvurabileceği konusunda hukuki danışmanlık verilmiş bu başvurularda destek sunabileceğimiz

³⁴ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **6 başvuru** yapılmıştır.

belirtilmiştir.

Başvuru No 31 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren tarafından mobbinge maruz kalmıştır.³⁵

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Bu konuya ilişkin danışmanlık verilen danışanlarımızdan bir tanesinin dava süreci bulunmakla birlikte, henüz kesinleşmiş bir karar söz konusu değildir.

Başvuru No 32 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Kendisine karşı boşanma davası açılan danışan, dava dilekçesinde ve ilgili belgelerde HIV statüsünün açıklandığını, statü bilgisi üzerinden hakarete uğradığını ve yakınlarına HIV statüsünün ifşa edildiğinden bahsetmiştir.³⁶

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana Türk Medeni Kanunu uyarınca

³⁵ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **4 başvuru** yapılmıştır.

³⁶ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **5 başvuru** yapılmıştır.

boşanma sebeplerinden söz edilmiş ve HIV statüsünün bir boşanma sebebi olarak sayılamayacağından ayrıntısıyla bahsedilmiştir. Karşı tarafın HIV statüsünü bir başka boşanma sebebi altında geçirmesi durumunda bu bilginin boşanma davasında göz önüne alınmaması gereken, ilgisiz bir bilgi olduğu hakkında bilgilendirmede bulunulmuştur. Bu doğrultuda özel hayatın gizliliğine ve ayrımcılık yasağına aykırı durumla ilgili gidilebilecek yollar danışana anlatılmıştır.

Danışanlardan birisinin boşanma davası özelinde danışanın çocuğu ile görüşmesi engellenmektedir. Danışanın statüsünün herhangi bir şekilde çocuğu ile ilişki kurmasına engel teşkil etmesi söz konusu değildir. Danışana bu yönde gerekli bilgiler aktarılmıştır.

Başvuru No 33 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan sağlık çalışanı olmakla birlikte işi ile ilgili olarak istenilen rutin kontroller sırasında kendisinden HIV testi istenmiş, danışan ise HIV testi vermek istemediğini söylemiştir. Bu nedenle başına ne geleceği konusunda endişe duyan danışan hukuki danışmanlık almak amacıyla başvuruda bulunmuştur.³⁷

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve

³⁷ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

Eğitimi Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

HUKUKİ BİLGİ VERİLEN ANCAK HAK İHLALİ TESPİT EDİLEMİYEN VAKALAR

Bilgilendirme No 1 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan yeni tanı almış olup temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.³⁸

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

³⁸ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **32 başvuru** yapılmıştır.

Bilgilendirme No 2 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.³⁹

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 3 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan MEDULA sistemindeki bilgileri gizlemek istediğini belirtmiş, bunun içinde yapması gerekenleri öğrenmek için başvurmuştur.⁴⁰

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı 2021/29 sayılı Genelge ile MEDULA sistemi üzerinden görülebilen kişisel sağlık verilerine yalnızca kurum talebi ya da mahkeme kararıyla gizlilik getirilebileceğini, kişilerin kendilerinin ya da vekaleten yapacakları başvuruların işleme alınmayacağını ve önceki tarihli işlemlerin ortadan kaldırılacağını düzenlemiş durumdadır. Pozitif Yaşam Derneği söz konusu Genelge'nin ilgili kısımlarının yürütmesinin durdurulması ve iptal edilmesi yönünde bir dava açmıştır ve bu dava Danıştay önünde derdest haldedir. Danıştay yürütmenin durdurulması talebimize ilişkin bir karar vermesi gerekirken henüz vermemiştir. Dosyada esaslı bir değişiklik Ocak ayından beri olmamıştır.

Bunun yanı sıra danışana, Genelge temelinde kendisine uygulanan birel işlemin kaldırılması yönünde Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurabileceği, gelecek ret kararı üzerine 60 gün içinde derece idare mahkemesi önünde iptal davası açabileceği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 4 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan, HIV statüsünün gemide çalışmasına engel olup olmadığı hususunda danışmanlık almak istemiştir.⁴¹

³⁹ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **6 başvuru** yapılmıştır.

⁴⁰ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **7 başvuru** yapılmıştır.

⁴¹ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Gemi adamları ile ilgili olarak uluslararası mevzuat kapsamında bağlayıcı olan Gemi Adamlarının Eğitim, Belgelendirilme ve Vardiya Standartları Hakkında Uluslararası Sözleşme bulunmaktadır. Ulusal mevzuat kapsamında ise Gemiadamları ve Kılavuz Kaptanlar Yönetmeliği bulunmaktadır. Yönetmelik Madde 42 uyarınca, gemiadamı olabilmek için, sağlık durumunun deniz hizmetine elverişli olduğunu bu Yönetmeliğin ilgili hükümlerine göre belgelenmesi aranmaktadır. Bunun yanında, gemiadamları, Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan Gemiadamları Sağlık Yönergesi hükümlerine göre iki yılda bir periyodik sağlık yoklaması yaptırılırlar. Buna göre, ilk kez gemiadamı olacakların sağlık yoklamaları ile iki yılda bir tekrarlanan sağlık yoklamaları, Gemiadamları Sağlık Yönergesi hükümlerine göre yetkilendirilen kamu ve özel sağlık kuruluşlarınca yapılır. Sonuç olarak, Denizde çalışmaya engel sakatlıklar ve hastalıklar, sağlık yoklaması sonuçları ve sonuçlara itiraz ile ilgili usul ve esaslar, Gemiadamları Sağlık Yönergesi ile belirlenir. Buna göre, Gemiadamlarının işe girişlerinde hemogram, PA Akciğer grafisi, A.D.B. grafisi, lumbo-sakral grafi, EKG, tam idrar tahlili, şeker, üre, SGOT, SGPT, ASO, CRP, RF, sedimantasyon, anti HIV, HBs Ag tetkikleri; periodik muayenelerinde ise hemogram, PA Akciğer grafisi, EKG, SGOT, Sedimantasyon, şeker, üre, anti HIV, HBs Ag tetkikleri yapılmalı ve sonuçları mutlaka değerlendirilmelidir; bunların dışında istenebilecek diğer tetkikler tabibin takdirine bağlıdır şeklinde hüküm kurulmuştur. Yine, Yönergenin Ek-1 kısmında bu husus detaylı şekilde düzenlenmiştir.

Yönerge ve Sağlık Koşullarına yönelik olarak Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Müdürlüğü bünyesinde uzman olarak çalışan Dr. Cemal Ayazoğlu'nun aktardığına göre, HIV'le yaşayan kişi önceliklendirilerek, mahremiyetinin kesinlikle korunması suretiyle bir tavır sergilendiği ve değerlendirme yapıldığı bilgisi alınmış ve danışana ilgili mevzuat ve bilgiler aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 5 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan işvereni tarafından yapılacak özel sağlık sigortası

kapsamında statüsünün işveren tarafından öğrenilip öğrenilmeyeceğini ve özel sağlık sigortası ile ilaca ve tedaviye erişiminin mümkün olup olmadığını öğrenmek istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Ülkemizde özel sağlık sigortalarının HIV ile ilgili hiçbir sağlık hizmetini karşılamadığı konusunda danışan bilgilendirilmiştir. Bunun yanında danışana, HIV statüsünün sigorta şirketleri tarafından görüntülenmesinin mümkün olmadığı, özel sağlık sigortası kapsamında olunan tedavilerde HIV statüsünün mahremiyetine önem gösterilmesi gerektiği ve sigorta şirketiyle paylaşamayacağı yönünde bilgilendirmede bulunulmuştur.

Bilgilendirme No 6 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan yeni bir işe girmek için başvuru yaptığında alması gereken sağlık raporu ile ilgili olarak bilgi almak istemiştir.⁴²

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli bilgilendirme yapılmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi

⁴² Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **6 başvuru** yapılmıştır

adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde **polisler, bekçiler, askerler ve pilotların** işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

Olması gerekenin, HIV'le yaşıyor olmanın kişinin çalışmasına hiçbir engel taşımayacağı ve bir etki yaratmayacağı düşünüldüğünde, hekim tarafından hazırlanacak olan sağlık raporunda hiçbir şekilde danışanın statüsüne yer verilmeden ilgili raporun çalışmasına engel bir durum olmadığı şeklinde düzenlenmesi gerektiği bilgisi danışana aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 7 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan devlet memuru olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de ulusal ya da uluslararası mevzuatta HIV'le yaşayanların devlet memuru olmalarına ilişkin engel bir düzenleme yoktur. Kişisel sağlık verileri kapsamında olan HIV statüsü kanunen zorunlu olan haller dışında kimseyle paylaşma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla memurluğa girişte HIV statüsünün paylaşılmasının istenmesi hukuka aykırı olacaktır. Danışana bu doğrultuda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve HIV statüsünün memuriyete engel bir durum olmadığı kendisine aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 8 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan askerlik muafiyet işlemlerini tamamladıktan sonra HIV

statüsünün askerlik durum belgesinde görülüp görülmeyeceğini sormuştur.⁴³

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana muafiyet işlemleri sırasında düzenlenen belgelerden etraflıca söz edilmiş ve sonrasında askerlik durum belgesinde muafiyet sebebinin görülmediği bilgisi aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 9 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Aşçılık okuluna gitmek isteyen danışan, kendisinden HIV testi istenmesi sebebiyle danışmanlık talep etmiştir.

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve Hijyen Yönetmeliği uyarınca gıda üretim ve satış yerlerinde çalışacak kişilerin sağlık yeterliliklerine ilişkin düzenlenmemelerde HIV statüsüne yer verilmediği, var olan ibarelerin HIV statüsünü kapsayacak şekilde yorumlanamayacağı, HIV'in çalışma hayatına etki etmeyen bir enfeksiyon olduğuna ilişkin bilgilendirmelerde bulunulmuştur. Danışan ilgili aşçılık okuluyla bu bilgileri paylaşarak tekrar görüşme sağlamıştır.

Bilgilendirme No 10 / Nisan 2022

Başvuru Konusu: Danışan özel güvenlik görevlisi olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.⁴⁴

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Özel güvenlik görevlisine ilişkin olarak 2021 yılında yapılan değişiklik ile Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği uyarınca Yönetmeliğe EK-1 listesinde "Aday Sağlık Raporunda Bulunması Gereken Laboratuvar Testleri" başlığı altında HIV testi de yer almaktadır. Ayrıca Yönetmeliğin kendisinde Madde 5 ikinci fıkrada "Aday, mevcut durumu ile değerlendirilir. Tedavi ve operasyon ile düzelebileceği öngörülen durumlarda olumlu aday sağlık raporu, ancak adayın sağlık durumu iyileştikten sonra düzenlenir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle ilgili hekime günümüzde geline nokta bir yana, HIV ile yaşıyor olmasının ayrımcı bir durum yaratmaması gerektiğinin hatırlatılması gerektiği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

⁴³ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

⁴⁴ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Nisan ayı içerisinde **5 başvuru** yapılmıştır.

Bilgilendirme No 11 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan yeni tanı almış olup temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁴⁵

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 12 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁴⁶

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 13 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan MEDULA sistemindeki bilgileri gizlemek istediğini belirtmiş, bunun içinde yapması gerekenleri öğrenmek için başvurmuştur.⁴⁷

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı 2021/29 sayılı Genelge ile MEDULA sistemi üzerinden görülebilen kişisel sağlık verilerine yalnızca kurum talebi ya da mahkeme kararıyla gizlilik getirilebileceğini, kişilerin kendilerinin ya da vekaleten yapacakları başvuruların işleme alınmayacağını ve önceki tarihli işlemlerin ortadan kaldırılacağını düzenlemiş durumdadır. Pozitif Yaşam Derneği söz konusu Genelge'nin ilgili kısımlarının yürütmesinin durdurulması ve iptal edilmesi yönünde bir dava açmıştır ve bu dava Danıştay önünde derdest haldedir. Bunun yanı sıra danışana, Genelge temelinde kendisine uygulanan birel işlemin kaldırılması yönünde Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurabileceği, gelecek ret kararı üzerine 60 gün içinde derece idare mahkemesi önünde iptal davası

⁴⁵ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **28 başvuru** yapılmıştır.

⁴⁶ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **7 başvuru** yapılmıştır.

⁴⁷ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **6 başvuru** yapılmıştır.

açabileceği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 14 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan sigortalılıktan yararlanma ve sigorta borcu bulunması halinde ilaçlara nasıl erişebileceği hakkında bilgi almak istemiştir.⁴⁸

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye’de 1 Ekim 2008 tarihi itibari ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı’na tabi olanlar SGK çatısı altında birleşmiştir. Söz konusu kanuna göre çalışanlar yine aynı kanunun 4. maddesinde yer aldığı şekilde a, b ve c olarak kategorize edilmiştir. Eski adı ile SSK’ya prim ödeyen, bir iş yerinde sözleşmeli olarak çalışan kişiler 4A kapsamında değerlendirilirler. Eski adı Bağ-Kur olan 4B, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına bağımsız çalışanlar ile isteğe bağlı sigorta primi ödeyenleri kapsar. Eski sistemde Emekli Sandığı’na bağlı devlet memurları ise 4C kapsamında değerlendirilirler. 4A, 4B, 4C kapsamında olmayanların ise zorunlu olarak genel sağlık sigortası kapsamına alındığı ve aylık o yıl için belirlenen bir miktarda yatırılan prim karşılığı GSS’li olduğu söylenmiştir.

Bilgilendirme No 15 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan, HIV statüsünün gemide çalışmasına engel olup olmadığı hususunda danışmanlık almak istemiştir.⁴⁹

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Gemi adamları ile ilgili olarak uluslararası mevzuat kapsamında bağlayıcı olan Gemi Adamlarının Eğitim, Belgelendirilme ve Vardiya Standartları Hakkında Uluslararası Sözleşme bulunmaktadır. Ulusal mevzuat kapsamında ise Gemiadamları ve Kılavuz Kaptanlar Yönetmeliği bulunmaktadır. Yönetmelik Madde 42 uyarınca, gemiadamı olabilmek için, sağlık durumunun deniz hizmetine elverişli olduğunu bu Yönetmeliğin ilgili hükümlerine göre belgelenmesi aranmaktadır. Bunun yanında, gemiadamları, Sağlık Bakanlığı

⁴⁸ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **3 başvuru** yapılmıştır.

⁴⁹ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **5 başvuru** yapılmıştır.

tarafından yayımlanan Gemiadamları Sağlık Yönergesi hükümlerine göre iki yılda bir periyodik sağlık yoklaması yaptırırlar. Buna göre, ilk kez gemiadamı olacakların sağlık yoklamaları ile iki yılda bir tekrarlanan sağlık yoklamaları, Gemiadamları Sağlık Yönergesi hükümlerine göre yetkilendirilen kamu ve özel sağlık kuruluşlarınca yapılır. Sonuç olarak, Denizde çalışmaya engel sakatlıklar ve hastalıklar, sağlık yoklaması sonuçları ve sonuçlara itiraz ile ilgili usul ve esaslar, Gemiadamları Sağlık Yönergesi ile belirlenir. Buna göre, Gemiadamlarının işe girişlerinde hemogram, PA Akciğer grafisi, A.D.B. grafisi, lumbo-sakral grafi, EKG, tam idrar tahlili, şeker, üre, SGOT, SGPT, ASO, CRP, RF, sedimentasyon, anti HIV, HBs Ag tetkikleri; periodik muayenelerinde ise hemogram, PA Akciğer grafisi, EKG, SGOT, Sedimentasyon, şeker, üre, anti HIV, HBs Ag tetkikleri yapılmalı ve sonuçları mutlaka değerlendirilmelidir; bunların dışında istenebilecek diğer tetkikler tabibin takdirine bağlıdır şeklinde hüküm kurulmuştur. Yine, Yönerge'nin Ek-1 kısmında bu husus detaylı şekilde düzenlenmiştir.

Yönerge ve Sağlık Koşullarına yönelik olarak Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Müdürlüğü bünyesinde uzman olarak çalışan Dr. Cemal Ayazoğlu'nun aktardığına göre, HIV'le yaşayan kişiyi önceliklendirmek suretiyle, mahremiyetinin kesinlikle korunması suretiyle bir tavır sergilendiği ve değerlendirme yapıldığı bilgisi alınmış ve danışana ilgili mevzuat ve bilgiler aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 16 / Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Danışan özel güvenlik görevlisi olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.⁵⁰

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Özel güvenlik görevlisine ilişkin olarak 2021 yılında yapılan değişiklik ile Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği uyarınca Yönetmeliğe EK-1 listesinde "Aday Sağlık Raporunda Bulunması Gereken Laboratuvar Testleri" başlığı altında HIV testi de yer almaktadır. Ayrıca Yönetmeliğin kendisinde Madde 5 ikinci fıkrada "Aday, mevcut durumu ile değerlendirilir. Tedavi ve operasyon ile düzelebileceği öngörülen durumlarda olumlu aday sağlık raporu, ancak adayın sağlık

⁵⁰ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Mayıs ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

durumu iyileştikten sonra düzenlenir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle ilgili hekime günümüzde gelinen nokta bir yana, HIV ile yaşıyor olmasının ayrımcı bir durum yaratmaması gerektiğinin hatırlatılması gerektiği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 17/ Mayıs 2022

Başvuru Konusu: Sürücü adayı olan danışan ehliyet için alınması gereken sağlık raporuna ilişkin bilgi almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sürücü Adayları ve Sürücülerde Aranacak Sağlık Şartları ile Muayenelerine Dair Yönetmelik kapsamında incelenecek alanlar arasında HIV statüsü bulunmamakla birlikte mevzuat kapsamında HIV statüsü sürücü olmaya hiçbir şekilde engel teşkil etmemektedir. Sağlık raporunu verecek olan hekimin bu konuda sorgu yapması mümkün olmadığı gibi danışanın HIV statüsünü paylaşması ihtimalinde dahi alınacak raporda hiçbir şekilde statünün geçirilmemesi gerekeceği yönünde danışana bilgilendirme verilmiştir.

Bilgilendirme No 18/ Mayıs 202

Başvuru Konusu: Danışan, HIV'le yaşayan yakının kapalı cezaevinde tutuklu bulunduğunu ve ilaca erişememe gibi bir problemle karşılaşırca ne yapabileceklerine ilişkin bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Cezaevinde tutuklu ya da hükümlü bulunan kişilerin sağlık hakkına ve ilaca erişim hakları bir dizi ulusal ve uluslararası hukuk kaynağında düzenlenmiş durumdadır. HIV ile yaşayan mahpusun cezaevi revirinin gereken özen yükümlülüğünü göstermemesi ile birlikte ilaca erişememesi hak ihlaline vücut vermekte, hekimin hukuki, cezai, idari, mesleki ve etik sorumluluğunu doğurmaktadır.

Bilgilendirme No 19 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan yeni tanı almış olup temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁵¹

⁵¹ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **49 başvuru** yapılmıştır.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 20 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁵²

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 21 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan MEDULA sistemindeki bilgileri gizlemek istediğini belirtmiş, bunun içinde yapması gerekenleri öğrenmek için başvurmuştur.⁵³

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı 2021/29 sayılı Genelge ile MEDULA sistemi üzerinden görülebilen kişisel sağlık verilerine yalnızca kurum talebi ya da mahkeme kararıyla gizlilik getirilebileceğini, kişilerin kendilerinin ya da vekaleten yapacakları başvuruların işleme alınmayacağını ve önceki tarihli işlemlerin ortadan kaldırılacağını düzenlemiş durumdadır. Pozitif Yaşam Derneği söz konusu Genelge'nin ilgili kısımlarının yürütmesinin durdurulması ve iptal edilmesi yönünde bir dava açmıştır ve bu dava Danıştay önünde derdest haldedir. Bunun yanı sıra danışana, Genelge temelinde kendisine uygulanan birel işlemin kaldırılması yönünde Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurabileceği, gelecek ret kararı üzerine 60 gün içinde derece idare mahkemesi önünde iptal davası açabileceği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 22 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan sigortalılıktan yararlanma ve sigorta borcu bulunması halinde ilaçlara nasıl erişebileceği hakkında bilgi almak istemiştir.⁵⁴

⁵² Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **7 başvuru** yapılmıştır.

⁵³ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **4 başvuru** yapılmıştır.

⁵⁴ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **2 başvuru** yapılmıştır.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye’de 1 Ekim 2008 tarihi itibari ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı’na tabi olanlar SGK çatısı altında birleşmiştir. Söz konusu kanuna göre çalışanlar yine aynı kanunun 4. maddesinde yer aldığı şekilde a, b ve c olarak kategorize edilmiştir. Eski adı ile SSK’ya prim ödeyen, bir iş yerinde sözleşmeli olarak çalışan kişiler 4A kapsamında değerlendirilirler. Eski adı Bağ-Kur olan 4B, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına bağımsız çalışanlar ile isteğe bağlı sigorta primi ödeyenleri kapsar. Eski sistemde Emekli Sandığı’na bağlı devlet memurları ise 4C kapsamında değerlendirilirler. 4A, 4B, 4C kapsamında olmayanların ise zorunlu olarak genel sağlık sigortası kapsamına alındığı ve aylık o yıl için belirlenen bir miktarda yatırılan prim karşılığı GSS’li olduğu söylenmiştir.

Bilgilendirme No 23 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan işvereni tarafından yapılacak özel sağlık sigortası kapsamında statüsünün işveren tarafından öğrenilip öğrenilmeyeceğini ve özel sağlık sigortası ile ilaca ve tedaviye erişiminin mümkün olup olmadığını öğrenmek istemiştir.⁵⁵

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Ülkemizde özel sağlık sigortalarının HIV ile ilgili hiçbir sağlık hizmetini karşılamadığı konusunda danışan bilgilendirilmiştir. Bunun yanında danışana, HIV statüsünün sigorta şirketleri tarafından görüntülenmesinin mümkün olmadığı, özel sağlık sigortası kapsamında olunan tedavilerde HIV statüsünün mahremiyetine önem gösterilmesi gerektiği ve sigorta şirketiyle paylaşılamayacağı yönünde bilgilendirmede bulunulmuştur.

Bilgilendirme No 24 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan yeni bir işe girmek için başvuru yaptığında alması gereken sağlık raporu ile ilgili olarak bilgi almak istemiştir.⁵⁶

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla

⁵⁵ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **4 başvuru** yapılmıştır.

⁵⁶ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **11 başvuru** yapılmıştır.

İlgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli bilgilendirme yapılmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

Olması gerekenin, HIV'le yaşıyor olmanın kişinin çalışmasına hiçbir engel taşımayacağı ve bir etki yaratmayacağı düşünüldüğünde, hekim tarafından hazırlanacak olan sağlık raporunda hiçbir şekilde danışanın statüsüne yer verilmeden ilgili raporun çalışmasına engel bir durum olmadığı şeklinde düzenlenmesi gerektiği bilgisi danışana aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 25 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan devlet memuru olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.⁵⁷

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de ulusal ya da uluslararası mevzuatta HIV'le yaşayanların devlet memuru olmalarına ilişkin engel bir düzenleme yoktur. Kişisel sağlık verileri kapsamında olan HIV statüsü kanunen zorunlu olan haller dışında kimseyle paylaşma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla memurluğa girişte HIV statüsünün paylaşılmasının istenmesi hukuka aykırı olacaktır. Danışana bu doğrultuda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve HIV statüsünün memuriyete engel bir durum olmadığı kendisine aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 26 / Haziran 2022

Başvuru Konusu: Danışan HIV pozitif olmasının askerlik yapmasında engel olup olmayacağı hakkında danışmanlık istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana TSK Sağlık Yeteneği Yönetmeliği, hastalıklar ve arızalar listesinin B ve D grubunda yer alan hastalıklara ve arızalara sahip kişilerin askerliğe elverişli sayılmadığı; Yönetmeliğe ek hastalıklar ve arızalar listesi Enfeksiyon Hastalıkları bölümü 52. maddede doğrulama testleriyle kanıtlanmış HIV enfeksiyonu D grubu hastalıklar arasında yer almakta ve askerliğe elverişli değildir olarak sınıflandırıldığı bilgisi verilmiştir. Bu doğrultuda danışanın askerlik hizmetinden kesin olarak muaf olduğu aktarılmıştır.

⁵⁷ Tarafımıza aynı konuya ilişkin olarak Haziran ayı içerisinde **5 başvuru** yapılmıştır

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Pozitif Yaşam Derneği olarak 2005 yılından bu yana HIV ile yaşayan kişilerin uğradığı hak ihlalleri ile mücadele etmekteyiz. Yukarıda derneğimize yapılan başvurularda yaşanan hak ihlallerine yönelik verdiğimiz danışmanlıklar ve bazı başvurular için izlediğimiz yollara dair sonuçlar yer almaktayken; HIV ile yaşayan kişilerin hayatlarında karşılaşılabileceği çeşitli zorluklar karşısında nasıl bir yol izleyebileceklerine dair danışmanlık verdiğimiz durumlar da azımsanamayacak ölçüde fazladır. Bunun sebebi ise günümüzde her ne kadar HIV enfeksiyonunun tedavisinde çok büyük aşamalar kat edilse de bireysel ve toplumsal önyargıların değişime uğramadan varlığını sürdürmesidir. Bu sebeple HIV ile yaşayan kişiler toplumsal hayatlarında çoğu zaman HIV ile yaşamalarından ötürü ayrımcılığa uğrama endişesi ile yaşamaktadır. Bu durum raporda yer alan başvuruların eşitliliğinden ve çokluğundan açıkça ortaya konulmuş vaziyettedir.